

Sisäministeriölle

Suomen Punaisen Ristin lausunto

Asia: Lausuntopyyntö pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelmaluonnoksesta

Yleisiä huomioita

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelmaluonnoksesta.

Prosessi toimintaohjelman laatimiseen on ollut mittava ja kattava. Siihen on sitoutettu laaja määrä viranomaisia ja järjestöjä. Käsillä oleva toimintaohjelma onkin paljon laajempi kuin vain pelastustoimen rooliin keskittyvä, kuten ohjelman missiokin antaa ymmärtää (Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025).

Kokonaisuutena Suomen Punainen Risti pitää toimintaohjelmaluonnosta hyvänä. Hankkeen menetelmät ovat tulostavoitteisia ja mittarit selkeästi asetetut. Näemme myönteisenä, että onnettomuuksien ennaltaehkäisyyn ja turvallisuussuunnitteluun haetaan aitoa lisäarvoa ja vaikuttavuutta pelastustoimen järjestöyhteistyötä kehittämällä ja alueellisia verkostoja hyödyntämällä. Järjestöjen sekä pelastustoimen välille nousee luonnoksen pohjalta monia yhteistoiminnan tehostamisen paikkoja, sekä mahdollisuuksia vaikuttavuuslähtöisyyteen perustuville yhteishankkeille.

Suomen Punainen Risti pitää myös myönteisenä eri toimijoiden välisen tiedonjaon kehittämistä, esimerkiksi tekoälyä hyödyntämällä. Järjestöt ovat keskeinen toimija erityisesti ennaltaehkäisevässä toiminnassa ja tämän kumppanuuden kehittämiseksi pelastustoimen ja järjestöjen välistä tiedonjakoa tulee kehittää.

Jatkokehittämisen osalta huomioimme, että järjestötoimijoiden ja vapaaehtoisten kouluttamisesta nousevia mahdollisuuksia ei ole juurikaan huomioitu toimenpidesuosituksissa. Järjestöt ja pelastustoimi voisivat tarjota ja toteuttaa yhteistä koulutusta aiempaa enemmän, ja nähdäksemme tämä tulisi jatkovalmistelussa ottaa pohdittavaksi.

Suomen Punainen Risti katsoo lisäksi, että toimintaohjelman tarpeiden määrittelyssä olisi hyvä huomioida vieläkin tarkemmin erilaiset asuin ympäristöt ja alueelliset eroavaisuudet. Esimerkiksi kielitaidon, paikallistuntemuksen ja kulttuurisen ymmärtämisen huomioiminen uusien suomalaisten kohtaamisessa korostuu nykyisessä toimintaympäristössä aiempaa vahvemmin.

Haavoittuvat ryhmät

Suomen Punainen Risti näkee hyvänä, että turvallisuus nähdään hankkeessa kokonaisvaltaisena asiana, johon hyvinvointi ja terveys, sekä sosiaaliset turvaverkot liittyvät vahvasti. Raportista tulee esille, että yhteinen ymmärrys erityisen haavoittuvassa asemassa olevien suojelusta on viime vuosina lisääntynyt ja pelastustoimelle perinteinen turvallisuuskäsitys sekä häiriötilanteen hallinta-ajattelu on laajentunut.

Yhteiskunnan turvallisuuden kannalta on tärkeää, että kaikille on mahdollista tulla mukaan esimerkiksi vapaaehtoistoimintaan tai muuten auttaa oman asuinympäristönsä ja yhteisön turvallisuuden edistämiseksi. Lisäksi toimintaohjelma huomioi erityisen haavoittuvassa asemassa olevien aseman tavalla, jota Suomen Punainen Risti pitää myönteisenä.

Kiinnittäisimme väestöryhmäajattelussa kuitenkin vielä enemmän huomiota erityisesti *jo* syrjäytyneiden, eristäytyneiden ja yksinäisten tukemiseen onnettomuuksien ehkäisyssä. Syrjäytyneiden, eristäytyneiden ja yksinäisten ihmisten, esimerkiksi syrjäytyneiden vanhusten, turvallisuusriskit (kuten tulipalot) ovat yleistynyt haaste ja ilmiö, johon läheisten ja viranomaisten on vaikea puuttua. Toimintasuunnitelman laatimisen yhteydessä tulisikin pohtia mitä voidaan konkreettisesti tehdä ongelman tunnistamiseksi ja parantaaksemme mahdollisuuksia puuttua tilanteisiin ilman viivytyksiä ja ennen kuin ne muuttuvat vaaralliseksi myös lähiympäristölle. Tällaisissa tapauksissa monet kaipaavat kokonaisvaltaista tukea. Esimerkiksi paloturvallisuuden ylläpidossa voidaan tarvita jatkuvaa apua.

SPR pitää tärkeänä myös sitä, että onnettomuuksien ehkäisyssä kiinnitetään erityinen huomio esteettömyyteen ja yleisemminkin vammaisten oikeuksien toteuttamiseen. Samoin kielelliset ja kulttuuriset vähemmistöt ja sekä uudet tulijat tarvitsevat erityistä tukea onnettomuuksien ehkäisyssä.

Vastuunjako

Toimintaohjelmaluonnos on hyvin kattava ja monella osin toimenpiteitä käsitellään yleisellä tasolla. Kollaboraatioon kohdentuvat vaikutustavoitteet ja kuvio 3 ovat merkittäviä, joskin hyvin monimuotoisia ja laajoja. Tavoitteet ja teot on luonnoksessa kattavasti esitelty, mutta toimintaohjelman toteuttaminen jää osin puutteelliseksi, koska siinä ei ole tarkennettu mikä vastuu muilla viranomaistahoilla ja järjestöillä on, ja miten sitouttaminen tapahtuu.

Esimerkiksi kun yhteistyötä kuvataan sivulla 17 ja kuvio 3:ssa sivulla 19, jää epäselväksi, mikä on muun muassa muiden ministeriöiden, lähinnä sosiaali- ja terveysministeriön, osuus toimintaohjelman toteuttamisessa ja koordinoinnissa. Toimenpideohjelman tavoitteet menevät osittain päällekkäin esimerkiksi STM:n Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelman kanssa.

Samoin kollaboraation vaikuttavuustavoitteissa on nostettu esille maahanmuuttajajärjestöt (kohdassa 6, sivu 17), mutta muuten luonnoksessa on varsin vähän nostettu esille selkeitä vastuutahoja. Arvio sidosryhmien prosenttiosuuksista toiminnassa näkyvä taulukossa 3, (sivu

22), mutta ohjelma kaipaisi myös tekstiin vahvistuksen, että nämä muut sidosryhmät voivat ja kykenevät ottamaan vastuun toiminnan vaikuttavuuden johtamisesta.

Koska toimintaohjelma on näin kattava ja laaja, siinä tulisi nähdäksemme nyt esitettyä kattavammin arvioida, mitkä muut tahot tekevät jo samaa tai samankaltaista työtä tai kenellä muulla taholla vastuu tietyn toimenpiteen osalta voisi olla, sekä selkeästi erotella eri vastuutahojen roolit ja tehtävät, erityisesti kun puhutaan onnettomuuksien/tapaturmien ehkäisystä.